

بررسی مصرف اعتیادآور تلفن همراه

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۵/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۷/۲۱

حسینعلی افخمی^۱

محسن سلسله^۲

چکیده

در این مطالعه تلاش شده است تا مصرف اعتیادآور تلفن همراه در میان کاربران ایرانی بررسی شود. روش اجرای پژوهش، پیمایشی بوده و نمونه تحقیق ۶۰۵ نفر از شهروندان کرجی بوده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که گروه سنی ۳۰ سال به بالا و نیز تحصیل کردگان بیشتر از سایرین در معرض خطر اعتیاد به تلفن همراه قرار دارند. نتایج تحقیق نشان داد اعتیاد به تلفن همراه در میان زنان بیشتر است و زنان بیش از مردان در هنگام رانندگی از تلفن همراه استفاده می‌کنند. متغیرهای رفتاری، نگرشی و وضعیتی به ترتیب روی میزان اعتیاد به تلفن همراه اثر داشته‌اند.

واژگان کلیدی:

تلفن همراه، اعتیاد به تلفن همراه، متغیر رفتاری، متغیر نگرشی، متغیر وضعیتی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. استادیار گروه ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی

۲. دانشجوی دکتری علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی

مقدمه

امروزه تکنولوژی موبایل در ایران فراگیر شده است. اولین سیستم‌های ارتباطات تلفن همراه (موبایل) در سال ۱۳۷۳ (۱۹۹۴م) و تقریباً همزمان با سایر کشورها وارد ایران شد و تعداد کاربران موبایل در ایران با یک رشد سریع از ۴/۳ میلیون نفر در سال ۲۰۰۴ به ۱۹ میلیون در سال ۲۰۰۷ رسید^۱. به این ترتیب تلفن همراه به بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره ما تبدیل شده است. تلفن همراه به عنوان یک تکنولوژی چند رسانه‌ای که همه رسانه‌های پیش از خود را در خود جمع کرده است و ویژگی‌های منحصر به فردی نظیر قابلیت‌های فراگیر بودن، کثرت کاربران و مردمی بودن دارد (هوشنگی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۶۵) در خصوصی‌ترین تا عمومی‌ترین عرصه‌های زندگی ما حضوری فراگیر و پیوسته دارد، این امر سبب تغییرات زیادی در زندگی روزمره افراد شده است.

تلفن همراه را می‌توان به منزله فناوری تنظیم زمان و مکان دانست که دارای ظرفیت تغییر الگوهای اجتماعی و سازمان اجتماعی است. همچنین همانند سایر فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی دارای توان بالقوه دگرگونی الگوهای تحرک، فعالیت و تماس افراد در زمان و مکان است. تلفن همراه بسیاری از محدودیت‌های فناوری‌های قدیمی‌تر همچون تلفن ثابت، از قبیل "مکان‌بندی" و "زمان‌بندی" را از میان برداشته است. دسترس‌پذیری در گذشته به مکان‌های خاص همانند خانه، محل کار و زمان‌هایی بود که تلفن توسط افراد دیگر اشغال نبوده. اما موبایل عمده‌تاً از طریق تبدیل تلفن به وسیله‌ای که منحصر به افراد منحصر است، این موانع و محدودیت‌ها را تحت تاثیر قرار داده است. یک فرد و نیز یک شماره منحصر به فرد تلفن همراه، دسترسی آنی و جهانی را امکان‌پذیر ساخته و در نتیجه عمل برقراری تماس تا حد زیادی از الزامات مکان و زمان رهایی یافته است. (کلانتری، ۱۳۸۶)

دو دلیل مهم پذیرش تلفن همراه و استفاده از آن، کسب و کار و امنیت بود اما علی‌رغم این نگاه ابزاری-کارکردی به تلفن همراه، تلفن همراه به سرعت به وسیله‌ای برای معاشرت اجتماعی تبدیل شد (ذکایی، ۱۳۸۶).

در میان کاربران موبایل استفاده از برخی خدمات این تکنولوژی به شدت در حال افزایش است به ویژه سرویس پیام کوتاه (sms)، بازی‌های رایانه‌ای موبایل و بلوتوث. نتایج یک تحقیق نشان می‌دهد که مالکیت و سطوح کاربرد در میان جوانان به مراتب بالاتر از سایر گروه‌های سنی است. (Australian psychological society, 2004).

1. www.ictna.ir/report/archives/013681.html

مزایای استفاده از این تکنولوژی انکارناپذیر هستند، در این خصوص می‌توان به نتایج برخی تحقیقات در این زمینه اشاره کرد:

- افراد ناشنوا از پیامک با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. (power and power, 2004)
 - تلفن همراه نقش برجسته‌ای در شکل‌دهی و حفظ روابط دارد. (Power and Horstmanshof,2004)
 - ارتباطات تلفن همراه دارای امنیت و ایمنی است. (Chaman and schofield,1998)
 - خشنودی اجتماعی جوانان از موبایل به دلیل دسترسی و راحتی آن. (TJong, weber and Sternberg,2003)
- می‌توان گفت که نقش‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی فرد تحت تاثیر کاربردهای تلفن همراه قرار گرفته است. (عاملی ۱۳۸۷: ۳۳)

اگرچه آشکار شده است که برخی کاربران قیمت بالایی برای آزادی حاصل از تکنولوژی موبایل می‌پردازند. اما گسترش سریع، فراگیر و همه جانبه تلفن همراه پرسش‌هایی را درباره عواقب احتمالی آن برای کاربران و جامعه پدید آورده است. برای مثال، مطبوعات در خصوص «اعتیاد به تلفن همراه»، «معتادان تلفنی» و «معتادان به متن» مطالبی را درج کرده‌اند (BBC 2005, News, china Daily 2004, Herald sun 2005, kore Times 2005). به علاوه سازمان سخن پراکنی استرالیا (ABC) گزارش داده است که کارشناس سلامت در خصوص جوانانی که به نحوی به تلفن‌های همراه خود معتادند که با آنها رختخواب می‌روند هشدار داده است (ABC News Radio May 2005). سیاستگذاران و گروه‌های مدنی مسایلی را که تلفن همراه به وجود آورده به ویژه موقعی که مصرف یک کاربر، اضافی یا بی‌نهایت زیاد است را نشان داده‌اند؛ مسایلی نظیر قبوض قابل توجه (Communication law center,1999) آزار دادن دیگران و موضوعات زندگی خصوصی (Australian psychological society, 2004) استفاده از این وسیله در مکان‌های ممنوع مثل هواپیماها، بیمارستان‌ها و در حین رانندگی (Bianchi and Phillips,2005).

شکی وجود ندارد که تلفن همراه مزایای فوق‌العاده‌ای را در اختیار کاربران قرار داده است اما پذیرش این امر به این معنا نیست که اوج‌گیری تلفن همراه برای کاربران این فناوری هیچ گونه عواقبی ندارد. در واقع می‌توان گفت که ظهور این فناوری با خود تغییرات اقتصادی و اجتماعی گسترده و حتی سبک زندگی کاملاً جدیدی به وجود آورده است. بنابراین می‌توان گفت که افراد نه تنها از این فناوری برای پیشبرد مقاصدشان استفاده می‌کنند بلکه فناوری نیز افراد را منطبق با قواعد خاص نحوه عملکرد خود تغییر می‌دهد (Garcia montes,2006) به نقل از کلاتری، (۱۳۸۷).

متأسفانه در حوزه تکنولوژی موبایل پژوهش‌های تجربی مناسبی انجام نشده است و نیاز

برای داده‌های تجربی برای کسب اطمینان درباره حدود وابستگی این مسائل به تلفن همراه (موبایل) وابسته مشهود است. در خصوص معتادان به این تکنولوژی می‌توان از معتادان به پیامک یاد کرد؛ آنها همیشه موبایل به دست هستند و منتظرند که صدای بیپ بیپ اس ام اس را بشنوند و سریعاً پاسخ دهند. این افراد معتاد به پیامک در همه پیام‌های خود یک سوال مطرح می‌کنند تا طرف مقابل مجبور به جواب دادن به آن شود و آنها هم به طور مداوم اینکار را تکرار می‌کنند. به این ترتیب برای معتادان به پیامک تلفن همراه، سوال متداول‌ترین شکل ارتباط خواهد شد و این امکان وجود دارد که این موضوع به همه ارتباطات شخص نیز حاکم شود. در هر پیامک از تقریباً ۱۶۰ نماد می‌توان استفاده کرد، استفاده از این نمادها، ارتباطات اجتماعی مردم را شرطی خواهد کرد و حتی مردم این نمادها را وارد ارتباطات اجتماعی روزمره خود کرده‌اند. پیامک‌زدن گاهی اوقات سبب اضطراب هم می‌شود، گاهی اوقات پیامک می‌زنیم و جواب آن را لازم داریم ولی طرف مقابل جواب نمی‌دهد خیلی از افکار به ذهن ما خطور می‌کند (موبایلش خاموش است یا همراه خود نبرده است، می‌خواهد از شما دوری کند و...) و به این ترتیب اضطراب ما افزایش می‌یابد. این افزایش اضطراب می‌تواند سلامت افراد را به خطر می‌اندازد. شایعه نیز یکی از پیامدهای ارتباطات اجتماعی از طریق تلفن همراه است؛ شایعه‌ها اگر چه غیررسمی‌اند اما هدفمند تولید می‌شوند و پس از مدت کوتاهی همه گیر می‌شوند. کارکرد رسانه‌ای بلوتوث و پیامک سبب اثرهای گوناگون در جامعه شده است. پیامک‌ها حتی توانسته‌اند افکار عمومی را شکل دهند. پیامک را می‌توان یک رسانه غیررسمی نیز دانست. شاید این قدرت پیامک‌ها به علت فراوانی آنها باشد.

اعضای هر خانواده ایرانی به طور متوسط دوتلفن همراه دارند. بر اساس آمار شرکت مخابرات ایران، هر مشترک تلفن همراه اپراتور اول ماهانه بیش از ۸۹ پیام کوتاه رد و بدل می‌کند. این شرکت هم چنین اعلام کرده است که هر روز به طور متوسط ۱۹ میلیون پیامک در ایران ارسال می‌شود. استقبال ایرانیان از سرویس پیام کوتاه نسبت به سایر کشورها بیش‌تر است. مثلاً در انگلستان که زادگاه پیامک است، روزانه حدود پنج میلیون و ۹۳۰ هزار پیامک استفاده می‌شود که بسیار کمتر از آمار مشابه در ایران است (مهدوی، ۱۳۸۷).

موبایل حتی حریم خصوصی افراد را مورد تهدید قرار داده است. گرفتن تصویر بدون اطلاع افراد توسط تلفن همراه و انتشار این تصاویر در اینترنت و یا تهدید به انتشار و باج‌گیری از مواردی بوده‌اند که در سال‌های اخیر بارها شاهد آن بوده‌ایم. همانطور که پیشتر اشاره کردیم اعتیاد به تلفن همراه خود مشکلی جدی شده است. این معتادان، اعتماد به نفس پایین دارند و در روابط اجتماعی خود مشکل دارند و احساس می‌کنند که باید دایم با دیگران در تماس باشند.

تلفن همراه، سبک زندگی و زندگی روزمره

فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات به طور کلی و تلفن همراه به طور خاص به فناوری جوانان تبدیل شده است. جوانان مصرف‌کنندگان عمده فناوری تلفن همراه هستند و اغلب به عنوان پیشگامان اقتباس و تکامل آن محسوب شده‌اند. آنان اولین افرادی به شمار می‌روند که کاربردهای موبایل همچون ارسال و دریافت پیام کوتاه را به عنوان وسیله‌ای برای ارتباط اجتماعی "اهلی ساخته‌اند". این واقعیت که تلفن همراهی که جوانان به کار می‌برند، به خودشان تعلق دارد، به ویژه در بافت خانواده بسیار دارای اهمیت است، به این دلیل که غالباً نوجوانان ارتباط و محتوای آن را به مثابه امری شخصی و خارج از حوزه کنترل والدین تجربه می‌کنند. این امر به این معنا است که تلفن همراه اولین وسیله ارتباطی خصوصی است که این امکان را به آنها می‌دهد تا خارج از نظارت والدین با دوستان خود تعامل کنند (oksman and turitainmen,2004 به نقل از کلانتری ۱۳۸۷).

تولین و ویلمسون که به مطالعه تاثیر کاربرد فزاینده موبایل در الگوهای روزمره ارتباط اجتماعی جوانان پرداخته‌اند، سه حوزه از این دگرگونی‌ها را مورد توجه قرار داده‌اند:

۱. دلالت‌های اجتماعی تلفن همراه با الگوهای تماس شخصی، شبکه‌های اجتماعی و ملاقات‌های رو در رو، مرتبطاند. پژوهش‌های گوناگون نشان داده‌اند که موبایل در میان جوانان به منزله یک پیوند شخصی که همیشه به روی شبکه محلی بزرگ دوستان گشوده است، درک شده و به کار می‌رود. از طریق این شبکه شخصی، جوانان به سادگی می‌توانند تقریباً از هر مکان و زمان و به هر دلیلی اقدام به برقراری تماس کنند. این رسانه تماس‌های اضافی را برمی‌انگیزد؛ این تماس‌ها تکانشی‌تر (فاقد انگیزه قبلی)، کوتاه‌تر، تکه تکه و پخش شده در زمان و مکان‌اند.

۲. دلالت دوم درباره تحرک فیزیکی افراد است. یعنی اینکه رفتارها و الگوهای سفر تحت تاثیر تلفن همراه واقع شده‌اند. موبایل موانع زمانی و مکانی زندگی روزمره را کاهش می‌دهد و سفرها و فعالیت‌های خارج از خانه بیشتری را ترویج می‌کند.

۳. دلالت سوم در مورد کاربرد موبایل با زمان‌بندی فعالیت‌های روزانه، هماهنگی و کاربرد عملی زمان برای فعالیت‌ها و کنش اجتماعی است. اگر چه پیش از این، ساعت وسیله‌ای برای زمان‌بندی فعالیت‌های روزمره بوده اما اکنون موبایل این امکان را فراهم کرده است که افراد به طور دائم برای ترتیب دادن ملاقات چانه‌زنی کنند و در زمان واقعی همراه با تغییر شرایط فعالیت‌های خود را انجام دهند. برنامه‌هایی که برای یک روز ترتیب داده می‌شوند انعطاف‌پذیرتر شده‌اند و برنامه‌های زمانی کمتر به زمان و مکان متصل‌اند و امکان تصمیم‌سازی آنی‌تر و یا

تکانشی‌تر را دست کم در میان جوانان امکان‌پذیر کرده‌اند (thulin and vilhemson,2007:338-340)
به نقل از کلانتری، (۱۳۸۷)

تلفن همراه امکان خوداظهاری هویتی را برای جوانان فراهم آورده است. تلفن همراه بخشی از عناصر مادی و معنوی هویت فردی را تشکیل می‌دهد. شاید در پاسخ به چیستی فرد که بازتاب هویت اوست، بتوان گفت "من تلفن همراه هستم". به عبارت دیگر «من» فرد در تلفن همراه او، هویت و تشخص پیدا می‌کند (کلانتری، ۱۳۸۷) از نظر اکسمن و تورتیانن، مسئله اصلی در ارتباطات موبایلی بین جوانان، ادغام شدن در زیست جهان یک فرد و برساخته شدن یک هویت اجتماعی است: موبایل برای تعریف اینکه چه کسی به جوامع اجتماعی مهم تعلق دارد و اینکه چگونه نمایش خود در یک صحنه اجتماعی در ارتباط با دیگران برساخته می‌شود به کار می‌رود. ارتباطات موبایلی به یک وسیله مهم برای تعریف حوزه شخصی افراد تبدیل شده است (oksmann and turtianen,2004).

اعتیاد به تلفن همراه

همانطور که استفاده از تلفن همراه به نحو شگرفی در سال‌های اخیر افزایش یافته است، همانطور نیز گزارش‌هایی اعتیاد به تلفن همراه نیز روند صعودی داشته‌اند.

اگر چه مطالعات علمی بسیاری در خصوص اعتیادهای رسانه‌ای (تلویزیون و اینترنت) وجود دارد، در خصوص اعتیاد به تلفن همراه به ندرت تحقیقات علمی انجام گرفته است. معیارهای به کار گرفته شده برای مشخص کردن اعتیاد رسانه‌ای شامل یک "میل شدید و پایدار یا انگیزه نیرومند، فقدان کنترل و پافشاری در رفتار، علی‌رغم پیامدهای زیان‌آور آن است. (shaffer , hall&bilt,1999,p.162)

برخی از این نتایج زیان‌بار شامل منزوی شدن کاربران آنها از دیگران است.

(kraut,patterson,landmark,kiesler,mukopadhyay&sherlis,1998,bull,2005)

و اثرات ویرانگر مالی برای کاربران، تبدیل کاربران آنها به مجرمان (ross,2001,mobile phone becoming,2003) مسئله دیگر، اثرات منفی روی برنامه تحصیلی کاربران است. (kubey,lavin&barrow,2001).

برخی از روانشناسان معتقدند که اعتیاد به تلفن همراه از سایر اعتیادها متفاوت نیست (نظیر مواد مخدر و اینترنت) و این که اعتیاد به تلفن همراه یکی از رایج‌ترین اعتیادهای غیرمواد مخدری شده است (mobile phone becoming,2003). برخی از پژوهشگران گزارش کرده‌اند که برخی کاربران وابسته به تلفن همراه خود هستند بدون اینکه از این مسئله آگاه باشند (wikle,2001&park,2005).

اعتیاد به تکنولوژی تلفن همراه را می‌توان از نوع کج رفتاری خاص دانست. کج رفتاری خاص هر گونه صفت (ویژگی) است که به لحاظ آماری غیر معمول یا متفاوت و یا رفتاری غیرتیبیک باشد (صدیق سروستانی، ۱۳۸۵: ۱۰)

مروری بر ادبیات تحقیق

اصطلاح اعتیاد به طور سنتی مختص ادبیات پزشکی بوده است و به طور تاریخی در مطالعات رفتار کاربران وارد نشده است. به جای آن، اصطلاحات «بی‌اختیار» یا «اضافی» معمولاً برای ارجاع به رفتارهای بی‌نهایت، به ویژه با توجه به خرید و مصرف به کار رفته‌اند. در این مقاله اصطلاح «اعتیاد» برای توصیف شدیدترین نوع مصرف مسئله‌ساز در مقابل «بی‌اختیار» که یک شکل کمتر و «اضافی» که یک شکل حداقلی است به کار رفته است.

«بی‌اختیار» (Rook and Hock, 1985)، «اضافی» (Faber, O'Guinn and krych, 1992) و خرید «اعتیادآور» (Krych, 1989) اشکالی از رفتارهای منحرف یا غیرعادی مصرف‌کننده هستند که در محیط‌های خرید فیزیکی مطالعه می‌شوند.

اخیراً پژوهشگران، مطالعات رفتار مسئله‌ساز را به محیط‌های مجازی که به وسیله تکنولوژی اطلاعات پدید آمده است، نظیر بازی‌های رایانه‌ای (Griffiths, Davies & Chappell 2004)، استفاده از اینترنت (Kaltiala-Heino, Lintonen and Rimpela 2004) و خرید آنلاین (Larose and Eastin 2002) گسترش داده‌اند. مطالعات مقدماتی در خصوص تلفن‌های همراه وجود سبک‌های مصرف اعتیادآور (wilska, 2003) و رفتار مسئله‌ساز با پیامدهای منفی (Bianchi and Phillip, 2005) را نشان داده‌اند.

بیشتر مصرف‌کنندگان دارای یک محرک گرایش هوس خرید برای خرید بی‌اختیار، بدون فکر و فوری هستند (Rook and Fisher 1995, P.306). روک^۱ محرک رفتار خرید را با سایر بی‌نظمی‌های کنترلی نظیر مصرف مواد مخدر، زیاد خوردن و ولخرجی کردن مرتبط می‌کند. برای برخی مصرف‌کنندگان «بی‌اختیاری» به «اضافی» تبدیل می‌شود. یعنی خواست کالای ویژه‌ای به خواست عمومی برای خرید تبدیل می‌شود. خرید بی‌اختیار به عنوان خریدی تکراری و مزمین که یک پاسخ ابتدایی به رویدادهای یا احساسات منفی است تعریف می‌شود. خیلی دشوار است تا متوقف شوید و سرانجام نتایج با پیامدهای زیان‌آور همراه است، تعریف شده است

(O'Guinn and Faber, 1989, P.155). فیبر^۱ و همکاران (1995) خرید اضافی را به سایر رفتارهای بی‌اختیار دیگری نظیر اعتیاد ربط داده‌اند. سرانجام همانطور که سوء رفتار به وابستگی بر می‌شود، خرید بی‌اختیار یک رفتار اعتیادی می‌شود (La Rose and Eastin, 2002, p.550). پژوهش در خصوص رفتار بی‌اختیار و به بررسی مصرف اضافی و بی‌اختیار از دو دهه قبل آغاز شده است. در ابتدا، مصرف کنندگان به طور متفاوت طبقه‌بندی می‌شدند تا مشخص شود آیا آنها دچار مصرف بی‌اختیار هستند؟ (Faber & O'Guinn, 1989)

مطالعه هیرشمن (1992) در خصوص مصرف مواد مخدر، پژوهش در خصوص رفتار نسبتاً نوین مصرف کنندگان را با اعتیاد و ادبیات آن تکمیل کرد. پژوهشگران بعدی استدلال کردند که خرید اعتیاد آور و اضافی در طول یک پیوستار رخ می‌دهد و درجه‌های مختلفی از رفتار مسئله ساز و پیامدهای منفی آن را نشان می‌دهد (Dittmar, Drury 2000, Edwards 1993).

علاوه بر اینها، مصرف مسئله‌ساز و هوسی شامل اشتراکات دیگری نیز هست. Faber, O'Guinn (1989) سه ویژگی مشترک را برای پدیده اعتیاد آور و اضافی نشان دادند: حضور یک دانش، هوس یا اشتیاق برای پرداختن به رفتار، انکار پیامدهای زیان آور رفتار، تکرار شکست در تلاش برای کنترل یا اصلاح رفتار.

کروش، اوگرین و فیبر (1992, P.466) بعدها اشتیاق و توجه‌ای را که نیاز برای استفاده را در بر می‌گیرد به عنوان تنش ساختاری توصیف کردند.

صرفنظر کردن از آسیب و مدارا، شالوده‌هایی در تعریف اعتیاد هستند و اجزای ضروری در تشخیص وابستگی به الکل و مواد مخدر هستند (Marlette et al 1998).

مدارا شامل «نیاز برای بیشتر» همانطور که مصرف کنندگان، مصرف را به منظور دستیابی به همان سطح اثر، افزایش می‌دهند (marks, 1990).

فیلیپس و بیانچی (۲۰۰۵) چنین سازه‌هایی را در مطالعه‌ای که اخیراً به منظور بررسی استفاده مسئله ساز از تلفن همراه به کار بردند، شامل: ۱- مدارا ۲- گریز از سایر مسایل ۳- صرفنظر کردن از پیامدهای منفی می‌دانند به علاوه مطالعات بیشماری تلاش کرده‌اند تا عوامل اجتماعی و روانی را به عنوان علل بالقوه مصرف اعتیاد آور/اضافی، شناسایی کنند. برای کاربران تلفن همراه، استفاده اجتماعی زیاد از این وسیله، به خود کم‌بینی ربط داده شده است (Branch and Phillips 2005).

تلفن همراه و سرمایه اجتماعی

پاتنام سرمایه اجتماعی را به عنوان اعتماد، هنجارها و شبکه‌های پیوند تعریف می‌نماید که

همکاری کنشگران برای نیل به سود متقابل را تسهیل می‌کند. نتیجه این همکاری انواع متفاوتی از کنش‌های جمعی است (3: winter,2000). نظریه پردازان ارتباطات موبایلی استدلال کرده‌اند که مردم از تکنولوژی‌های ارتباطات موبایلی برای کشف (نظیر یافتن دوستان جدید، خلق اجتماعات نوین) و بالا بردن سرمایه اجتماعی خود (نظیر حفظ ارتباط با دوستان و خانواده) علاوه بر جدا کردن سرمایه اجتماعی خود نظیر قطع تماس با برخی افراد استفاده می‌کنند. (gergen2002,bull2005,sugiyaman&katz2003).

نظریه ابزاری/نظریه بنیادی در خصوص تکنولوژی‌ها

از دیدگاه مدافعان نظریه ابزاری، فناوری ارتباطات تنها ابزار است و در خدمت کاربران قرار می‌گیرد بر اساس این دیدگاه "فن آوری، فن آوری است. ابزاری است برای برقراری ارتباط و انتقال در ورای مکان... و نه چیزی بیشتر". در این تفکر فن آوری عمیقاً خنثی است، هیچ گونه محتوای ارزشی ندارد. فی نفسه بد یا خوب نیست و افراد یا سازمان‌ها می‌توانند برای دستیابی به خواسته‌های مطلوب خود، از آن بهره‌برداری کنند. به این ترتیب اگر فن آوری با شکست مواجه شود یا آثار منفی به بار آورد، به دلیل ماهیت آن نیست بلکه به سبب استفاده نادرست از آن است. در مقابل این نگرش، مدافعان نظریه بنیادی قرار دارند. الول و هایدگر^۱ که از متفکران به نام این دیدگاه هستند، معتقدند که فن آوری به مثابه نظام فرهنگی جدیدی است که تمامی دنیای اجتماعی ما را با هدف کنترل، بازسازی می‌کند. فن آوری تنها یک ابزار نیست بلکه به محیط زیست و به شیوه زندگی ما تبدیل شده است (فرهنگی، ۱۳۸۱: ۷۳).

چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری تحقیق این پژوهش، نظریه وابستگی رسانه‌ای بال روکیچ و دی فلور^۲ است. این نظریه وابستگی افراد به اشکال مشخصی از رسانه برای گرفتن اطلاعات در زندگی روزانه و وضعیت‌های بحرانی و نحوه‌ای که این رسانه مرجح برای کاربر نسبت به سایر اشکال رسانه مهمتر می‌شود را توضیح می‌دهد. برخلاف سایر نظریه‌های رسانه‌های جمعی (نظیر نظریه کاشت و نظریه الگوسازی) که علت و نتیجه روابط بین رسانه و مخاطب آنها را نشان می‌دهد، نظریه وابستگی رسانه، استدلال می‌کند که افراد به همه رسانه‌ها به طور یکسان وابسته نیستند

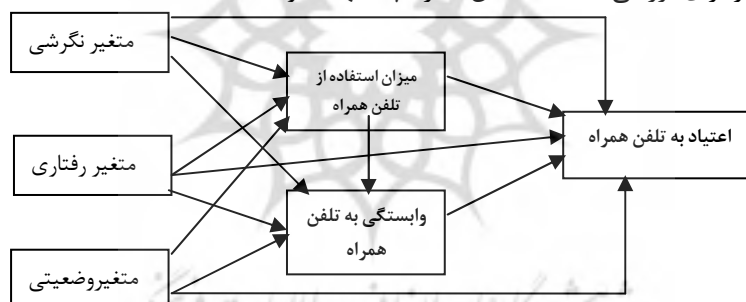
1. Elul&Heidegger
2. Ball rokeach&Defleur

(ball-rokach&deflour,1947). این نظر حاکی از آن است که افراد وابستگی‌های متفاوتی به رسانه‌ها دارند و این وابستگی‌ها از شخصی به شخص دیگر، از گروهی به گروه دیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر تفاوت می‌کند (سورین و تانکارد، ۱۳۸۱: ۴۱۲). دی فلور و بال روکیچ در الگوی خویش، درباره وابستگی به رسانه‌ها بر این باورند که شرط مهم برای بروز اثرات، میزان وابستگی به بعضی رسانه‌های ارتباطی است (ویندال و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۸۰).

مدل پیشنهادی تحقیق

با توجه به چارچوب نظری تحقیق افراد گوناگون، وابستگی‌های متفاوتی به تلفن همراه دارند که شرط مهم بروز اثرات، میزان وابستگی فرد به رسانه است. لذا به منظور در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی سه متغیر نگرشی، رفتاری و وضعیتی بر اساس مبانی نظری تحقیق، طراحی شد (که مولفه‌های آنها در جدول شماره ۲ ارائه شده است) و متغیر میزان استفاده به عنوان متغیر میانجی در نظر گرفته شد. متغیر وابستگی به تلفن همراه نیز از طریق طیف لیکرت پنج درجه‌ای سنجیده شده و به عنوان متغیر میانجی در نظر گرفته شد.

مدل زیر برای بررسی اعتیاد به تلفن همراه پیشنهاد شود:

پیشینه تحقیق

سه ویژگی اعتیاد به تلفن همراه به وسیله روز^۱ (۲۰۰۱) تشریح شده‌اند؛ اول اینکه مردمی که معتاد به تلفن همراه هستند همواره تلفن آنها روشن است. دوم اینکه آنها گرایش به استفاده از تلفن همراه خود در منزل دارند حتی با وجود اینکه یک خط تلفن در منزل دارند. سوم اینکه آنها به طور معمول با مشکلات اجتماعی و مالی به دلیل استفاده زیاد از تلفن همراه روبرو هستند.

اگر چه مطالعات علمی در خصوص اعتیاد به تلفن همراه اندک هستند، گزارش‌هایی که

استفاده سنگین از تلفن همراه را نشان می‌دهد، موجودند. پارک^۱ (۲۰۰۵) گزارش داده است که دانشجویان کره‌ای از تلفن همراه خود به عنوان آرامش بخش استفاده می‌کنند. این دانشجویان اشاره کرده‌اند که وقتی تنها هستند بیشتر از تلفن همراه استفاده می‌کنند. آنها اگر به تلفن همراه خود زمانی که می‌خواهند از آن استفاده کنند دسترسی نداشته باشند احساس نگرانی و آزرده‌گی کرده‌اند. این داده‌ها نشان می‌دهند که علائم نگران کننده‌ای در خصوص اعتیاد به تلفن همراه در میان دانشجویان کره‌ایی وجود دارد.

نتایج یک پیمایش ملی در آمریکا در میان ۵۱۸ آمریکایی که ۵۳٫۴٪ آنها زن و ۴۶٫۶٪ مرد بوده‌اند و ۶۰٪ آنها حداقل سه سال بود که تلفن همراه داشتند نشان داده است که میان جنسیت و اعتیاد به تلفن همراه (با سطح خطای ۱درصد) رابطه معناداری وجود داشته است و زنان اعتیاد بالاتری نسبت به مردان داشته‌اند (Rutgers, 2004). یافته‌های تحقیق دیگری نشان می‌دهد که میان افسردگی و تلفن همراه رابطه معنی‌داری وجود دارد و البته این موضوع در میان زنان بیشتر بوده است (chen, 2004).

در تحقیقی که در کشور ایرلند (۲۰۰۸) انجام شده است از پاسخگویان جوان خواسته شد اگر به تنهایی در جزیره‌ای دور افتاده قرار داشته باشند چه وسیله ارتباطی را ترجیح می‌دهند، ۵۲ درصد تلفن همراه را انتخاب کرده‌اند (سعیدی، ۱۳۸۶). با توجه به جستجوی محققین در منابع دیجیتالی و چاپی، متاسفانه در خصوص اعتیاد به تلفن همراه در داخل کشور تحقیق علمی انجام نگردیده بود که مورد استفاده محققان قرار گیرد.

فرضیات پژوهش

- مقاله حاضر به ویژه به دنبال آن است که استفاده اعتیاد آور تلفن همراه را بررسی نماید. در این راستا فرضیات زیر را مطرح می‌کند:
- میان متغیرهای نگرشی، رفتاری و وضعیتی و میزان استفاده از تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.
 - میان متغیرهای نگرشی، رفتاری و وضعیتی و وابستگی به تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.
 - میان متغیرهای نگرشی، رفتاری و وضعیتی و اعتیاد به تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.

- میان میزان استفاده از تلفن همراه و اعتیاد به تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.
- میان میزان استفاده از تلفن همراه و وابستگی به تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.
- میان وابستگی به تلفن همراه و اعتیاد به تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.
- رابطه معناداری میان ویژگی‌هایی نظیر سن، جنسیت و تحصیلات با اعتیاد به تلفن همراه وجود دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع پیمایش است. حجم نمونه پژوهش شامل ۶۰۵ نفر است که با استفاده از فرمول کوکران به دست آمد، نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب در مناطق ده‌گانه شهرداری شهر کرج در نیمه دوم سال ۱۳۸۸ به طور تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده است که در دو بخش تنظیم شده است، بخش اول اطلاعات دموگرافیک شامل سنی، جنسی، شغل، سطح تحصیلات و نیز سوالاتی در مورد مدت استفاده از تکنولوژی تلفن همراه در طول هفته، نحوه استفاده (صحبت کردن، sms، بلوتوث) و دلیل استفاده و بخش دوم مشتمل بر ۳۰ سوال در مورد علائمی که می‌تواند نشانه اعتیاد به تلفن همراه باشد، بود.

این سوالات از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق دسته‌بندی شده و نمره آن بر اساس سیستم لیکرت از یک تا پنج، رتبه‌بندی شده بود. یافته‌ها با نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری t مستقل، Anova، همبستگی و رگرسیون تجزیه و تحلیل شد.

اعتبار و پایایی ابزار تحقیق

استفاده از گویه‌های متعدد، مساله اعتبار و پایایی داده‌ها را برجسته می‌نماید. در کاربرد متعارف واژه اعتبار اشاره به این نکته دارد که یک سنجه تجربی تا چه حد "معنای واقعی" مفهوم مورد بررسی را به قدر کافی منعکس می‌کند (ببی، ۲۸۲:۱۳۸۵) در تحقیق حاضر از معیار اعتبار صوری استفاده شد که عبارت است از این که سنجه‌های تجربی خاص با توافق‌های مشترک ما در یک مفهوم خاص تطبیق می‌کند (ببی، ۲۸۲:۱۳۸۵) در سنجش اعتبار صوری از بدیهی بودن شاخص به اعتبار آن پی می‌بریم (آیا افراد فهمیده را می‌توان قانع کرد که این شاخص برای مفهوم مورد نظر معتبر است؟) (مانهایم و ریچ، ۱۳۸۸:۱۱۸) لذا در تحقیق حاضر پرسشنامه مقدماتی بر اساس مبانی نظری تحقیق طراحی شده و از طریق مراجعه به پنج کارشناس برجسته حوزه ارتباطات تصحیح و پرسشنامه نهایی تهیه شد:

پایایی یا قابلیت اعتماد به این مطلب اشاره دارد که روش سنجش معینی اگر درباره یک

پدیده معین چند بار تکرار شود نتایج یکسانی به بار می‌آورد (بی‌بی، ۱۳۸۵:۲۸۹) معمولاً در تحقیقات اجتماعی اگر ضریب آلفای کرونباخ بیش از ۰.۶ باشد، پایایی مفهوم مورد نظر را تصدیق می‌کند. در واقع مقدار آلفای کرونباخ نشانگر انسجام درونی و همسازی داخلی گویه‌ها به شمار می‌رود، برای شاخص‌های تحقیق حاضر، ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب زیر به دست آمده است:

متغیر	ضریب آلفای کرونباخ
نگرشی	۰.۹۳
رفتاری	۰.۸۴۶
وضعیتی	۰.۶۵۶

نتایج

جدول ۱- توزیع فراوانی کاربران بر اساس پاسخ به سوالات مربوط به تعیین اعتیاد به تلفن همراه

متغیر	تعداد	درصد	
جنسیت	مرد	۳۳۸	۵۵.۹٪
	زن	۲۶۷	۴۴.۱٪
سن	۱۵-۱۹	۳۱۶	۵۲.۲٪
	۲۰-۲۹	۱۵۰	۲۴.۸٪
	۳۰ سال به بالا	۱۳۹	۲۳٪
شغل	دانش آموز	۱۳۲	۲۱.۸٪
	دانشجو	۱۸۶	۳۰.۷٪
	خانه دار	۱۰	۱.۷٪
	کارمند	۱۳۱	۲۱.۷٪
	کارگر	۳۴	۵.۶٪
مدت زمان استفاده از تلفن همراه	سایر	۱۱۲	۱۸.۵٪
	کمتر از یک ساعت در هفته	۱۱۲	۱۸.۵٪
	یک تا دو ساعت در هفته	۲۰۷	۳۴.۲٪
	دو تا سه ساعت در هفته	۱۷۵	۲۸.۹٪
طبقه اجتماعی	سه ساعت و بیشتر	۱۱۱	۱۸.۳٪
	پایین	۱۵۸	۲۶.۱٪
	متوسط	۳۱۲	۵۱.۶٪
	بالا	۱۳۵	۲۳.۳٪

جدول ۲- توزیع فراوانی کاربران بر اساس پاسخ به سوالات متغیرهای نگرشی، رفتاری و وضعیتی

متغیر	گویه	کاملاً موافق	موافق	تاحدودی	مخالف	کاملاً مخالف
نگرش	استفاده نکردن از تلفن همراه فاجعه است	٪۲۱،۳ (۱۲۹)	٪۱۸،۸ (۱۱۴)	٪۴۱،۷ (۲۵۲)	٪۱۲،۲ (۷۴)	٪۶ (۳۶)
	دندان کشیدن آسانتر از استفاده نکردن از تلفن همراه است	٪۹،۱ (۵۵)	٪۱۱،۹ (۷۲)	٪۴۱،۵ (۲۵۱)	٪۳۱،۲ (۱۸۹)	٪۶،۳ (۳۸)
	یک هفته بدون نان و برنج آسانتر از ترک تلفن همراه است	٪۳۳،۹ (۲۰۵)	٪۶ (۳۶)	٪۳۴،۴ (۲۰۸)	٪۲۵،۸ (۱۵۶)	۰
	زندگی بدون تلفن همراه فاقد جذابیت است	٪۹،۱ (۵۵)	٪۳۰،۹ (۱۸۷)	٪۳۸،۲ (۲۳۱)	٪۲۱،۸ (۱۳۲)	۰
	اگر کسی مزاحم استفاده من از تلفن همراه شود عصبانی می‌شوم	٪۱۵ (۹۱)	٪۱۲،۷ (۷۷)	٪۵۴ (۳۲۷)	٪۱۸،۲ (۱۱۰)	۰
	تلفن همراه من (مدل گوشی، رنگ و ...) نشان دهنده هویت من است	٪۹،۱ (۵۵)	٪۱۴،۹ (۹۰)	٪۶۳،۸ (۳۶۸)	٪۶ (۳۶)	٪۶،۳ (۳۸)
	اگر من تلفن همراه خود را با خود نداشته باشم من احساس ناراحتی می‌کنم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۲۱،۵ (۱۳۰)	٪۶۳،۱ (۳۸۲)	۰	٪۶،۳ (۳۸)
	من احساس می‌کنم برده تلفن همراه خود هستم	٪۱۸ (۱۰۹)	٪۶ (۳۶)	٪۶ (۲۱۵)	٪۲۱،۵ (۱۳۰)	٪۱۹ (۱۱۵)
	اگر هیچ کس با من تماس نگیرد من احساس ناراحتی می‌کنم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۲۸،۴ (۱۷۲)	٪۵۶،۲ (۳۴۰)	۰	٪۶،۳ (۳۸)
	من احساس آشفتنگی می‌کنم اگر به دوستان خود از طریق تلفن همراه دسترسی نداشته باشم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۳۴،۲ (۲۰۷)	٪۳۸،۲ (۲۳۱)	۰	٪۶،۳ (۳۸)
رفتار	من حاضرم یک هفته تلویزیون تماشا نکنم اما از تلفن همراه استفاده کنم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۳۷ (۲۲۴)	٪۳۲،۴ (۱۹۶)	٪۱۲،۲ (۷۴)	٪۹،۳ (۵۶)
	من استفاده از تلفن همراه را بر تلفن منزل ترجیح می‌دهم	٪۲۱،۷ (۱۳۱)	٪۲۴،۶ (۱۴۹)	٪۴۷،۴ (۲۸۷)	٪۶،۳ (۳۸)	۰
	من بیش از هر روزم از تلفن همراه استفاده می‌کنم	٪۱۵ (۹۱)	٪۳۱،۶ (۱۹۱)	٪۴۱ (۲۴۸)	٪۹،۳ (۵۶)	٪۳،۱ (۱۹)
	من به دلیل اختصاص زمان زیاد به تلفن همراه کارهای روزانه را نادیده می‌گیرم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۶ (۳۶)	٪۶۶،۴ (۴۰۲)	٪۱۲،۲ (۷۴)	٪۶،۳ (۳۸)
	من ارتباط از طریق تلفن همراه را به ارتباط رو در رو ترجیح می‌دهم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۶ (۳۶)	٪۶۰،۳ (۳۶۵)	٪۱۸،۳ (۱۱۱)	٪۶،۳ (۳۸)
	من به خاطر استفاده از تلفن همراه دچار افت تحصیلی شده‌ام	٪۹،۱ (۵۵)	٪۶ (۳۶)	٪۷۵،۷ (۴۵۸)	٪۹،۳ (۵۶)	۰
	من مرتباً پیامک‌های خود را چک می‌کنم	٪۱۵ (۹۱)	۰	٪۷۲،۷ (۴۴۰)	٪۱۲،۲ (۷۴)	۰
	به خاطر استفاده از تلفن همراه به وظایف شغلی من آسیب رسیده است	٪۹،۱ (۵۵)	٪۱۱،۹ (۷۲)	٪۶۳،۸ (۳۸۶)	٪۱۵،۲ (۹۲)	۰
	من سعی در پنهان کردن نوع استفاده از تلفن همراه خود دارم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۱۸،۷ (۱۱۳)	٪۴۷،۸ (۲۸۹)	٪۲۴،۵ (۱۴۸)	۰
	من به خاطر استفاده از تلفن همراه دچار کم خوابی می‌شوم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۲۴،۵ (۱۴۸)	٪۶۰،۵ (۳۶۶)	٪۶ (۳۶)	۰
وضعیت	من در کاهش زمان استفاده از تلفن همراه شکست خورده‌ام	٪۱۵ (۹۱)	٪۱۸،۵ (۱۱۲)	٪۵۷،۵ (۳۴۸)	٪۳ (۱۸)	٪۶ (۳۶)
	من سعی در مخفی ساختن زمان استفاده از تلفن همراه خود دارم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۱۸،۷ (۱۱۳)	٪۷۲،۷ (۴۳۷)	۰	۰
	پس از قطع ارتباط احساس افسردگی و ناراحتی می‌کنم و تمایل به برقراری ارتباط دارم	٪۹،۱ (۵۵)	٪۱۸،۲ (۱۱۰)	٪۵۰،۹ (۳۰۸)	٪۲۱،۸ (۱۳۲)	۰
	استفاده از بازی‌های رایانه ای تلفن همراه وقت زیادی از من می‌گیرد	٪۱۵ (۹۱)	٪۶ (۳۶)	٪۵۴،۲ (۳۲۸)	٪۱۲،۲ (۷۴)	٪۱۲،۶ (۷۶)

متغیر	گویه	کاملاً موافق	موافق	تاحدودی	مخالف	کاملاً مخالف
	من با حسرت به گوشی‌های گران قیمت نگاه می‌کنم	٪۱۵ (۹۱)	٪۱۸,۷ (۱۱۳)	٪۴۱,۷ (۲۵۲)	٪۹,۳ (۵۶)	٪۱۵,۳ (۹۳)
	قبض تلفن همراه من از نظر مالی سنگین است	٪۹,۱ (۵۵)	٪۱۴,۹ (۹۰)	٪۶۳,۵ (۳۸۴)	٪۱۲,۶ (۷۶)	۰
	ضررهای تلفن همراه در مقایسه با منافع آن ناچیز است	٪۱۸ (۱۰۹)	٪۳۱,۲ (۱۸۹)	٪۳۲,۲ (۱۹۵)	٪۱۸,۵ (۱۱۲)	۰
	اگر از تلفن همراه استفاده نکنم استرس من افزایش می‌یابد	٪۹,۱ (۵۵)	٪۱۴,۹ (۹۰)	٪۵۷ (۳۴۵)	٪۱۹ (۱۱۵)	۰
وسعتی	من در هنگام افسردگی بیشتر از تلفن همراه استفاده می‌کنم	٪۲۲,۶ (۱۳۷)	٪۴۳,۱ (۲۶۱)	٪۳۴,۲ (۲۰۷)	۰	۰
	من در هنگام تعطیلات بیشتر از تلفن همراه استفاده می‌کنم	٪۹,۱ (۵۵)	٪۱۴,۹ (۹۰)	٪۶۳,۸ (۳۸۶)	٪۶ (۳۶)	٪۶,۳ (۳۸)

جدول ۳- میانگین نمرات پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه بر حسب گروه سنی

سن	تعداد	میانگین
۱۵-۱۹	۳۱۶	۷۱,۵۹۸
۲۰-۲۹	۱۵۰	۹۳,۷
۳۰ سال به بالا	۱۳۹	۱۰۰,۷

	SS	df	MS	F	sig
بین گروهی	۱۰۱۶۸۵,۳۹	۲	۵۰۸۴۲,۶۹۶	۱۴۴,۰۶۴	۰,۰۰۰
درون گروهی	۲۱۲۴۵۵,۸۰۸	۶۰۲	۳۵۲,۹۱۷		
جمع کل	۳۱۴۱۴۱,۲	۶۰۴			

آزمون تحلیل واریانس یکطرفه نشان می‌دهد که در سطح خطای ۵ درصد، رابطه معناداری میان سن و اعتیاد به تلفن همراه وجود دارد. گروه سنی سی سال به بالا، بیشترین میزان اعتیاد و گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ سال کمترین میزان اعتیاد را از خود نشان داده‌اند.

جدول ۴- میانگین نمرات پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه بر اساس جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین
زن	۲۶۷	۸۸,۰۵
مرد	۳۳۸	۷۸,۳۷

	آزمون لیونز		T	df	sig	Max difference
	F	sig				
با فرض برابری واریانس‌ها	۴,۸۲۵	۰,۰۲۵	۵,۲۹۴	۶۰۳	۰,۰۰	۹,۶۷
با فرض نابرابری واریانس‌ها			۵,۲۹۵	۵۵۵,۵	۰,۰۰	۹,۶۷

جدول شماره ۴ (آزمون تی میان دو گروه مستقل) نشان‌دهنده آن است که بین جنس و اعتیاد به تلفن همراه نیز رابطه آماری معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/05$) و زنان بیش از مردان

در معرض اعتیاد به تلفن همراه قرار دارند.

جدول ۵- میان جنسیت و استفاده از تلفن همراه در هنگام رانندگی رابطه معناداری وجود دارد.

جنسیت	تعداد	میانگین
زن	۲۶۷	۲,۹۴
مرد	۳۳۸	۲,۸۶

	آزمون لیونز		T	df	sig	Max difference
	F	sig				
با فرض برابری واریانس‌ها	۲۴,۹۸	۰,۰۰۰	۲,۱۴۳	۶۰۳	۰,۰۳۳	۰,۰۷۸۶۲
با فرض نابرابری واریانس‌ها			۲,۰۸۷	۵۰۰,۱۳۵	۰,۰۳۷	۰,۰۷۸۶۲

با توجه به نتایج آزمون تی میان دو گروه مستقل، تفاوت معناداری میان مردان و زنان از نظر رانندگی در حین استفاده از تلفن همراه وجود دارد، زنان دارای میانگین ۲,۹۴ و مردان دارای میانگین ۲,۸۶ در استفاده از تلفن همراه در حین رانندگی بوده‌اند.

جدول ۶- میان شغل و اعتیاد به تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.

شغل	تعداد	میانگین
دانش آموز	۱۳۲	۶,۰۹
دانشجو	۱۸۶	۸۸,۷۲
خانه دار	۱۰	۸۸,۴
کارمند	۱۳۱	۹۸,۸
کارگر	۳۴	۸۹
سایر	۱۱۲	۸۳,۸۷
جمع کل	۶۰۵	۸۳,۷۸

	SS	df	MS	F	sig
بین گروهی	۱۰۳۲۸۹,۱۳۲	۵	۲۰۶۵۷,۸	۵۶,۶۸۶	۰,۰۰
درون گروهی	۲۱۰۸۵۲,۰۶۸	۵۹۹	۳۵۲,۰۰۷		
جمع کل	۳۱۴۱۴۱,۲	۶۰۴			

آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان می‌دهد که تفاوت معناداری میان گروه‌های شغلی از نظر اعتیاد به تلفن همراه در سطح خطای ۵ درصد وجود دارد. کارمندان بیشترین میزان اعتیاد و دانش‌آموزان کمترین میزان اعتیاد به تلفن همراه را دارند.

جدول ۷- میان تحصیلات و اعتیاد به تلفن همراه رابطه معناداری وجود دارد.

میانگین	تعداد	تحصیلات
۸۱,۷۵	۷۴	بیسواد
۶۶,۰۲	۲۴۴	زیر دیپلم
۹۵,۱۳	۱۳۰	دیپلم
۹۸,۷۶	۱۱۹	لیسانس
۱۱۶	۳۸	فوق لیسانس به بالا

	SS	df	MS	F	sig
بین گروهی	۱۶۰۲۰۱,۷	۴	۴۰۰۵۰,۴	۱۵۶,۱	۰,۰۰
درون گروهی	۱۵۳۹۳۹,۴	۶۰۰	۲۵۶,۵۶		
جمع کل	۳۱۴۱۴۱,۲	۶۰۴			

تفاوت معناداری در سطح خطای ۵ درصد میان نمرات پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه و تحصیلات وجود دارد. افراد فوق لیسانس به بالا، بالاترین اعتیاد به تلفن همراه را داشته‌اند و تقریباً می‌توان گفت هر چقدر تحصیلات بالاتر باشد، میزان اعتیاد بیشتر است.

جدول ۸- در صورتی که قرار باشد در یک جزیره دور افتاده به تنهایی زندگی کنید کدام وسیله

ارتباطی را ترجیح می‌دهید؟

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	رسانه
۳۰,۹	۳۰,۹	۱۸۷	اینترنت
۷۲,۱	۴۱,۲	۲۴۹	تلفن همراه
۹۰,۹	۱۸,۸	۱۱۴	ماهواره
۱۰۰,۰	۹,۱	۵۵	روزنامه
	۱۰۰,۰	۶۰۵	جمع کل

بیشترین درصد ۴۱,۲ درصد (۲۴۹ نفر) تلفن همراه را انتخاب کرده‌اند و کمترین درصد ۹,۱ درصد (۵۵ نفر) روزنامه را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۹- از تلفن همراه خود بیشتر برای تماس با چه کسانی استفاده می‌کنید؟

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	
۳۱,۱	۳۱,۱	۱۸۸	تماس با دوستان
۶۵,۰	۳۳,۹	۲۰۵	تماس با اعضای خانواده
۸۶,۴	۲۱,۵	۱۳۰	تماس کاری
۱۰۰,۰	۱۳,۶	۸۲	سایر
	۱۰۰,۰	۶۰۵	جمع کل

بیشترین درصد ۳۳,۹ درصد (۲۰۵ نفر) تماس با اعضای خانواده را انتخاب کرده‌اند و کمترین درصد ۱۳,۶ درصد (۸۲ نفر) سایر را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۹- آیا رابطه معناداری میان گروه‌های سنی و دیدگاه در خصوص نقش تلفن همراه در آزادی

فردی وجود دارد؟ Chi square tests

	value	df	sig
Pearson chi-square	۴۳,۲۸	۴	۰,۰۰۰
Likelihood ratio	۳۹۴,۵۷۹	۴	۰,۰۰۰
N of valid cases	۶۰۵		

جمع	هیچ تاثیری نداشته است	تا حدودی تاثیر گذاشته است	تاثیر جدی داشته است	
۳۱۶	۰	۰	۳۱۶	فراوانی ۱۵-۱۹
%۱۰۰	%۰	%۰	%۱۰۰	درصد سطری
%۵۲,۲	%۰	%۰	%۶۵,۲	درصد ستونی
%۵۲,۲	%۰	%۰	%۵۲,۲	درصد از کل
۱۵۰	۰	۳۸	۱۱۲	فراوانی ۲۰-۲۹
%۱۰۰	%۰	%۲۵,۳	%۷۴,۷	درصد سطری
%۲۴,۸	%۰	%۱۰۰	%۲۳,۱	درصد ستونی
%۲۴,۸	%۰	%۶,۳	%۱۸,۵	درصد از کل
۱۳۹	۸۲	۰	۵۷	فراوانی ۳۰ سال به بالا
%۱۰۰	%۵۹	%۰	%۴۱	درصد سطری
%۲۳	%۱۰۰	%۰	%۱۱,۸	درصد ستونی
%۲۳	%۱۳,۶	%۰	%۹,۴	درصد از کل
۶۰۵	۸۲	۳۸	۴۸۵	جمع
%۱۰۰	%۱۳,۶	%۶,۳	%۸۰,۲	درصد سطری
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	درصد ستونی
%۱۰۰	%۱۳,۶	%۱۳,۶	%۸۰,۲	درصد کل

تفاوت معناداری میان گروه‌های سنی و دیدگاه در خصوص نقش تلفن همراه در آزادی فردی در سطح خطای ۵ درصد وجود دارد. ۶۵ درصد از افرادی که معتقد بوده‌اند تلفن همراه تاثیر جدی داشته است در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ سال بوده‌اند، ۲۳,۱ درصد از افرادی که معتقد بوده‌اند تلفن همراه تاثیر جدی داشته است در گروه سنی ۲۰ تا ۲۹ سال بوده‌اند و ۱۱,۸ درصد افرادی که معتقد بوده‌اند تلفن همراه تاثیر جدی داشته است در گروه سنی ۳۰ سال به بالا بوده‌اند.

جدول ۱۰- ماتریس ضرایب همبستگی میان متغیرهای تحقیق

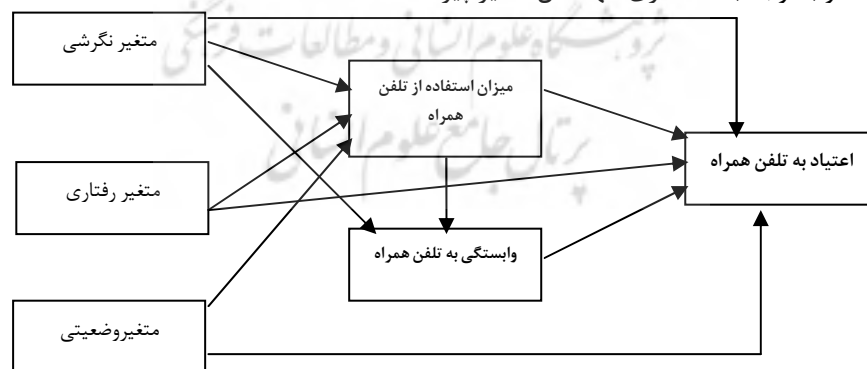
متغیر نگرشی	متغیر رفتاری	متغیر وضعیتی	سن	تحصیلات	طبقه اجتماعی	مدت زمان استفاده از تلفن همراه	مدت زمان داشتن تلفن
متغیر نگرشی	۱						
متغیر رفتاری	**۰,۷۷۸	۱					
sig	۰,۰۰۰						
متغیر وضعیتی	**۰,۲۷۲	**۰,۶۱۲	۱				
sig	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰					
سن	**۰,۵۳۱	**۰,۶۶۷	**۰,۱۴۱	۱			
sig	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۱				
تحصیلات	**۰,۶۱۱	**۰,۷۲۲	-۰,۱۵۸	**۰,۷۱۳	۱		
sig	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰			
طبقه اجتماعی	**۰,۲۵۷	**۰,۲۰۹	**۰,۲۵۷	**۰,۱۴۵	۰,۰۴۶	۱	
sig	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۲۶۴		
مدت زمان استفاده از تلفن همراه	**۰,۵۶۱	**۰,۳۴۹	**۰,۲۳۸	-۰,۰۳۵	۰,۰۶۸	**۰,۲۶۲	۱
sig	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۳۸۵	۰,۰۹۵	۰,۰۰۰	
مدت زمان داشتن تلفن همراه	**۰,۳۳۷	-۰,۰۷۸	**۰,۱۱۵	**۰,۱۱۹	۰,۰۶۴	*۰,۰۹۳	**۰,۷۷۲
sig	۰,۰۰۰	۰,۰۵۵	۰,۰۰۵	۰,۰۰۳	۰,۱۱۴	۰,۰۲۲	۰,۰۰۰

بر اساس مندرجات جدول فوق، بین متغیر نگرش و متغیرهای وضعیتی، سن، تحصیلات، طبقه اجتماعی همبستگی مستقیم و معناداری در سطح خطای ۱ درصد وجود دارد و میان متغیر نگرش و متغیرهای، مدت زمان استفاده از تلفن همراه و مدت زمان داشتن تلفن همراه در سطح خطای ۱ درصد همبستگی معکوس معناداری و وجود دارد.

میان متغیر رفتاری و متغیرهای وضعیتی، سن، تحصیلات و طبقه اجتماعی همبستگی مستقیم و معناداری در سطح خطای ۱ درصد وجود دارد و میان متغیر رفتاری و متغیرهای مدت زمان استفاده از تلفن همراه همبستگی معکوس و معناداری وجود دارد. در ضمن میان متغیر رفتاری و متغیر مدت زمان داشتن تلفن همراه همبستگی معناداری در سطح خطای ۱ درصد وجود ندارد. میان متغیر وضعیتی و متغیرهای سن و طبقه اجتماعی در سطح خطای ۱ درصد همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد. میان متغیر وضعیتی و متغیرهای تحصیلات و مدت زمان استفاده از تلفن همراه و مدت زمان داشتن تلفن همراه همبستگی معکوس و معناداری در سطح خطای ۱ درصد وجود دارد.

میان متغیر طبقه اجتماعی و مدت زمان استفاده از تلفن همراه همبستگی معکوس و معناداری در سطح خطای ۱ درصد وجود دارد. میان متغیر طبقه اجتماعی و متغیر مدت زمان داشتن تلفن همراه در سطح خطای ۱ درصد همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد. میان مدت زمان استفاده از تلفن همراه و مدت زمان داشتن تلفن همراه در سطح خطای ۱ درصد رابطه معناداری وجود دارد.

مدل پیراسته تحقیق: با استفاده از تکنیک نیرومند تحلیل و مسیر ضرایب مسیر به دست آمده و با توجه به معناداری آنها مدل مسیر پیراسته شد.

مسیر	ضریب مسیر	t-value	p-level	R2
متغیر نگرشی بر متغیر میزان استفاده	-۱,۱۵۶	-۱۹,۳۳۲	۰,۰۰۰	
متغیر رفتاری بر متغیر میزان استفاده	۰,۷۲۱	۱۰,۵۳۶	۰,۰۰۰	
متغیر وضعیتی بر میزان استفاده	-۰,۱۹۶	-۵,۰۲۷	۰,۰۰۰	
مدل ۱				۰,۴۸۸
متغیر میزان استفاده بر متغیر وابستگی	۰,۲۹۸	۶,۲۵۲	۰,۰۰۰	
متغیر نگرش بر متغیر وابستگی	۰,۶۸۲	۷,۶۶۶	۰,۰۰۰	
متغیر رفتاری بر متغیر وابستگی	۰,۰۵۷	۰,۶۵۹	۰,۵۱	
متغیر وضعیتی بر متغیر وابستگی	-۰,۱۲۲	-۲,۶۲۴	۰,۰۰۹	
مدل ۲				۰,۲۵۷
میزان استفاده بر متغیر اعتیاد	-۰,۴۵۳	-۱۴,۴۸۹	۰,۰۰۰	
میزان وابستگی بر متغیر اعتیاد	۰,۴۱۹	۱۳,۲۳۹	۰,۰۰۰	
مدل ۳				۰,۴۲
متغیر نگرش بر متغیر اعتیاد	۰,۳۵۲	۴,۷۳۹E7	۰,۰۰۰	
متغیر رفتاری بر متغیر اعتیاد	۰,۶۳۷	E7۷,۵۳۷	۰,۰۰۰	
متغیر وضعیتی بر متغیر اعتیاد	۰,۰۶۶	E7۱,۳۶	۰,۰۰۰	
مدل ۴				۱,۰۰

با توجه به این جدول می‌توان گفت که در مدل شماره یک، کلیه مسیرهای معنادار هستند و متغیر نگرشی با توجه به ضریب مسیر دارای بیشترین اثر بر میزان استفاده از تلفن همراه بوده است و متغیر وضعیتی کمترین اثر را داشته است. در مدل شماره دو، همه مسیرها به جز مسیر متغیر رفتاری بر متغیر وابستگی معنادار بوده است، متغیر نگرش دارای بیشترین اثر بر متغیر وابستگی و متغیر وضعیتی دارای کمترین اثر بوده‌اند. در مدل شماره سه، هر دو مسیر معنادار بوده و متغیر میزان استفاده دارای بیشترین اثر بر متغیر اعتیاد بوده است. در مدل شماره چهار، هر سه مسیر معنادار بوده‌اند و متغیر رفتاری دارای بیشترین اثر و متغیر وضعیتی دارای کمترین اثر بوده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به دست آمده در این بررسی گروه سنی ۳۰ سال به بالا و نیز تحصیل کردگان، بیشتر از سایر گروه‌های سنی در معرض خطر اعتیاد به تلفن همراه قرار دارند. نتایج تحقیق نشان داد اعتیاد به تلفن همراه در میان زنان بیشتر است و زنان بیش از مردان در هنگام رانندگی از تلفن همراه استفاده می‌کنند. یافته‌های تحقیق رابطه معناداری میان عوامل وضعیتی با مصرف اعتیادآور تلفن همراه را تایید می‌کنند.

باید پذیرفت که تلفن همراه دشمن نیست اما مردم به دلایل مختلف به آن وابسته می‌شوند زیرا آنها را از زندگی واقعی دور می‌کنند. گلدبرگ و یانگ (۲۰۰۳) عقیده دارند ابتدا مردم باید اعتیاد را بشناسند تا بتوانند به خود کمک کنند (Ferris R, 2003).

از آن جا که پیشگیری بر درمان مقدم است با توجه به نتایج این تحقیق لازم است که به تلفن همراه و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن توجه جدی مبذول شود و از طریق آموزش و اطلاع‌رسانی مناسب، فرهنگ استفاده صحیح از تلفن همراه اشاعه یابد. شناسایی استراتژی‌های کنترلی که بتواند کاربران تلفن همراه در اصطلاح رفتارشان یا حداقل کاهش پیامدهای منفی استفاده اضافی از تلفن همراه را کاهش دهد بسیار اهمیت دارد. در این جا پیشنهاد می‌شود که تحقیقاتی به منظور یافتن استراتژی‌های کنترلی مناسب در جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی تلفن همراه انجام شود.

منابع

- بی، ارل (۱۳۸۵)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه دکتر رضا فاضل، انتشارات سمت
- حقانی، مه‌ری (۱۳۸۷) این کوچولوهای ک‌شنده، روزنامه ایران، سال چهاردهم، ۱۴ آبان ۱۳۸۷، ص ۹
- ذکایی، محمد سعید و ولی زاده، وحید (۱۳۸۶)، تاملی در دلایل، کارکردها و معانی اجتماعی کاربرد تلفن همراه، مجله رشد آموزش علوم اجتماعی، شماره ۳۶، پاییز ۲۹-۲۴
- سعیدی، علی اصغر (۱۳۸۵)، اثرات ارتباط پایدار بر رفتار مصرف‌کننده؛ مطالعه موردی استفاده کنندگان موبایل در ایران، نشریه جهانی رسانه، شماره ۱، بهار ۱۳۸۵، دانشگاه تهران
- سورین، جیمز و تانکارد (۱۳۸۱) نظریه‌های ارتباطات، دانشگاه تهران
- صدیق سروستانی، رحمت الله (۱۳۸۵)، آسیب‌شناسی اجتماعی، انتشارات دانشگاه تهران
- عاملی، سید رضا (۱۳۸۵) فردگرایی جدید و تلفن همراه، نشریه جهانی رسانه، شماره اول، بهار ۱۳۸۵، دانشگاه تهران.
- عاملی، سیدرضا و صبار ش‌اهو و رنجبر رضانی، مهدی (۱۳۸۷) مطالعات تلفن همراه، سمت
- فرهنگ‌ی، علی اکبر (۱۳۸۱)، مبانی ارتباطات، انتشارات سنجش
- کلانتری، عبدالحسین و حسنی، حسین (۱۳۸۷)، رسانه‌های نوین و زندگی روزمره؛ تاثیر تلفن همراه بر زندگی روزمره جوانان، فصلنامه رسانه سال نوزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۷
- مانه‌ایم، یارول و ریچ، ریچارد (۱۳۸۸)، روش‌های تحقیق در علوم سیاسی، تحلیل تجربی، ترجمه لی لا سازگار، مرکز نشر دانشگاهی
- مهدوی، فرهاد (۱۳۸۷)، بلوتوث پدیده‌ای غیر قابل کنترل، روزنامه آفرینش، ۸ آبان.
- هوشنگی، طیب‌ه، کریمی فاطمه و کاظمی، اصغر (۱۳۸۷)، جامعه و رسانه‌های نوین، کانون تبلیغاتی باران، قم
- Australian Broadcasting Corporation, 2005. Mobile phone addiction threatens teen health. Radio AM. 14 May, 08:26:44. Available from <http://www.abc.net.au>, accessed 4 June 2005.
- Australian Psychological Society, 2004. Psychosocial aspects of mobile phone use among adolescents. The Australian Psychological Society, 3 (November): 1-7
- Available from <http://new.bbc.co.uk>, accessed 4 June 2005.
- Ball-rokeach, s.j., & Defleur, M.L. (1976) a dependency model of mass media effects. communication research, 3(1), 3-21
- BBC News, 2003. Text addiction leaves thumbs numb. 5 October. United Kingdom.
- Bianchi, A., and Philis, J., 2005. Psychological predictors of problem mobile phone use.
- Chapman, S., and Schofield, W.N., 1998. Lifesavers and cellular Samaritans: emergency use of cellular (mobile) phones in Australia. Sociology of the Mobile Phone Online Publications Available from <http://socio.ch/mobile/index-mobile.htm>, accessed 4 June 2005.

- chen,y.f&lever,k.m(2005,april)relationships among mobile phones,social networks,and academic achievement: a comparison of us and Taiwanese college students.paper presented at the meeting of the Hungarian academy of sciences conference,Budapest,hungary
- Chen,y.f(2004,October)the relationship of mobile phone use to addiction and depression among American college students.paper presented at the meeting of the 2004 seoul conference on mobile communication conference,seoul,korea
- Communication Law Center,1999.Mobile matters: young people and mobile phones. Report. Communication Law Center and Victoria University funded by the Victorian Consumer Credit Fund and Commonwealth Government:1-79
- Cyber Psychology&Behaviour 8(1): 39-51
- Dittmar,H,and Drury,J,2000.Self-image-is it the bag? A qualitative comparison between ordinary and excessive consumers.Journal of Economic Psychology 21(2):109-142
- Ferris R: Jennifer internet addiction disorder: cases,symptom and consequences <http://www.chem.vt.edu/chemdept/dessy/honors/papers/ferris.html> 2003
- griffith,m(2000).does internet and computer"addiction"exist?some case study evidence.cyber psychology&behavior 3(2),211-218
- Griffiths,M.,Davies,M.,and Chappell,D.,2004.Online computer gaming: a comparison of adolescent and adult gamers.Journal of Adolescence 27(1): 87-96.
- Kaltiala-Heino,R,Lintonen,T.,and Rimpela,A.,2004. Internet addiction? Potentially problematic use of the Internet in a population of 12-18 year old adolescents. Addiction Research&Theory 12(1): 89-96
- kandell,j.j(1998)internet addiction on campus:the vulnerability of college students.cyber psychology&behavior1(11),11-17
- Keeping and supporting relationship through SMS text messaging.Human Communication and Technology Communication,National Communication Association Annual Conv ention,Chicago,Illinois.
- kraut,r.bessire,k&kiesler,s(2004)online interaction and depression.e-living:life in a digital Europe.retrieved may 30,2006 from <http://www.euroscm.de/e-living/conf.htm>
- kubey,r.w.,lavin,m.j&barrows,j.r.(2001)internet and collegiate academic performance decrements:early findings.journal of communication,51(2),3666-382
- La Rose,R,and Eastin.M.S.,2002 Is online buying out of control? Electronic commerce and consumer self-regulation.Journal of Broadcasting Electronic Media 46(4):549-564
- licoppe,c.&heurtin,j.p(2001)managing one's availability to telephone communication through mobile phones:a French case study of development dynamics of mobile phone use.personal and ubiquitous computing,5(2),9-108
- Marks,I.,1990 Behavioural (non-chemical)addictions.British Journal of Addiction 85:1389-1394
- Marlatt,G.A.,Bear,J.S.,Donovan,D.M.,and Kivlahan.D.R.1988.Addictive behaviors: etiology and treatment. Annual Review of Psychology 39:223-252.

- mcilwraith,r.,jacobvitz,r.s,kubey,r&Alexander,a(1991).television addiction:theories and data behind the ubiquitous metaphor.american behavioral scientist,35(2),104-121
- mjorth,larsissa(2009)mobile media in the asia pacific:gender and the art of being mobile,London&N.Y routledge
- oksmán,virpi and turtiainen,jussi(2004)mobile communication as a social stage:meaning of mobile communication in everyday life among teenagers in finland,new media society,6,319,2004
- Park,w.k(2005)mobile phone addiction.in l.rich&p.e.pedersen,mobile communications:re-negotiation of social sphere(pp.253-272)London,uk:springer
- Power,M.R.,and Horseman, L.,2004. YYSSW(Yeah,yeah,sure,sure,whatever):
- Power,M.R.and Power,D.,2004 Everyone here speaks txt:deaf people using SMS in Australia and the rest of the world. Journal of Deaf Studies and Deaf Education 9(3):333
- Rook,D.W.,and Hoch,S.J.1985.Consuming impulses. Advances in Consumer Research 12:23-77
- Roos,j.p(2001).postmodernity and mobile communications.paper presented at the meeting of European sociological association on 5th conference of esa,Helsinki,finland
- smith,r(1986)television addiction,perspective on media effects(pp.109-128)hillsdale,nj:Lawrence Erlbaum
- Thulin,eve&vilhelmson,bertil”mobiles everywhere:youth,the mobile phone and changes in everyday practice”young 2007:15:235-253
- Tjong,S.,Weber,I.,and Sternberg,J.,2003.Mobile,youth culture,shaping telephone in Australia and Singapore.ANZCA03. Australian and New Zealand Communication Association.Designing communication for diversity,Brisbane,Queensland.
- wikle,T.A(2001)LIFE ON THE SCREEN:IDENTITY IN THE AGE OF INTERNET .new york:simon&schuster
- Wilska,T-A.,2003 Mobile phone use part of young people's consumption styles.Journal of Consumer Policy 26(4):441-463
- Young,k.s(1998)caught in the net:how to recognize the signs of internet addiction.new york:john wiley&sons,inc
- www.ictna.ir/report/archives/013681.html